

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-63>

УДК 379.85:502.45

РОЗРОБЛЕННЯ ПРОЄКТУ ЕКОТУРИСТИЧНИХ ШЛЯХІВ НА ОБ'ЄКТАХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ РЕГІОНУ

DEVELOPMENT OF THE PROJECT ECO-TOURISM ROUTES AT THE FACILITIES OF THE NATURE AND PRESERVE FUND OF THE REGION

Антоненко Ірина Ярославівна

доктор економічних наук, професор,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2299-2365>

Мельник Ірина Леонідівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0729-2056>

Antonenko Iryna, Melnyk Iryna

National University of Food Technologies

Стаття присвячена актуальним питанням розроблення проєкту екотуристичних шляхів на об'єктах природно-заповідного фонду регіону. Проаналізовано та систематизовано розглянути процес формування екологічної мережі регіону як складової екологічного менеджменту. Розкрито диференційований підхід до формування заходів та інструментів регіонального екологічного менеджменту на прикладі Рівненської області. Розроблено проєкти екологічних шляхів на базі об'єктів природно-заповідного фонду Рівненської області, обґрунтовано ефективність від запровадження пропонованих проєктів. Наведено переконливі аргументи для необхідності формування екологічної мережі та реалізації проєктів екологічних шляхів і визначено, що розвиток екологічного туризму на Рівненщині прямо пов'язаний з продовженням створення екологічної мережі.

Ключові слова: проєкт, екотуристичний шлях, екологічна мережа, природно-заповідний фонд, регіон.

The article is devoted to the topical issues of the development of the project of ecotourism routes on the objects of the nature reserve fund of the region. The process of forming the ecological network of the region as a component of ecological management has been analyzed and systematized. A differentiated approach to the formation of measures and tools of regional environmental management on the example of the Rivne region is revealed. Projects of ecological routes have been developed on the basis of the objects of the nature reserve fund of the Rivne region, the effectiveness of the implementation of the proposed projects has been substantiated. Convincing arguments are given for the need to form an ecological network and implement projects of ecological routes, and it is determined that the development of ecological tourism in the Rivne region is directly related to the continuation of the creation of an ecological network. Thus, the advantages of implementing the proposed projects are: protection and preservation of the objects of the nature reserve fund; development of the ecological network of the region; preservation of the natural environment; sustainable development of the region; creation of a new ecological tourist product; stimulating the development of rural tourism, weekend tourism; development of domestic tourism; improvement of recreational infrastructure; activation of communication between participants of the market of tourist services; promotion of the tourism potential of the region; educational activity and raising environmental awareness of society; attracting investors for the future development of the region; improving the functioning of environmental management in the context of ensuring environmental security of the region. Each new element of the network strengthens the natural resource potential of ecological tourism, creates new prerequisites for the expansion of the route base, promotes sustainable development, and certainly plays an important role in ensuring the ecological safety of the region. The developed projects primarily have environmental protection motives: preservation of the environment for future generations, formation of an ecological network and sustainable development of the Rivne region.

Keywords: project, ecotourism route, ecological network, nature reserve fund, region.

Постановка проблеми. Забезпечення екологічної безпеки регіону та збереження природних ресурсів можливо досягти завдяки формуванню екологічної мережі. При цьому обмежуючи її створення жорсткими заходами охорони та виключаючи будь-яку господарську діяльність, відбувається гальмування вирішення завдань відновлення порушених територій, благоустрою, озеленення, залучення фінансових ресурсів для природоохоронних заходів.

Сусідніми до об'єктів повної заповідності є буферні зони, де можна і потрібно розвивати діяльність, яка не шкодить основній меті збереження навколишнього природного середовища. Одним із способів гармонізації відношень природи і людини є екологічний туризм. Головними ресурсами для забезпечення функціонування такого виду діяльності є ландшафтне та біотичне різноманіття, чисті землі, води та повітря.

Водночас, екологічний туризм допомагає вирішувати завдання просвіти та виховання, що є надважливим для досягнення стійкого розвитку області. Так можна залучати до благодійної справи досить широкі верстви населення, а особливо молодого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екологічний туризм відіграє значну роль у світовій індустрії туризму. Як відзначають експерти ВТО у XXI ст. темпи розвитку екотуризму будуть зростати, а прибутки від нього примножать економіки багатьох країн світу, тому дослідження в даному аспекті проводять різні науковці, зокрема заслуговує на увагу потужний внесок у дані розробки таких фахівців як Дмитрук О.Ю., Пустовіт Г.П., Радченко Т.Д., Шпуляр С.Б. тощо [1–4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на важливе соціально-економічно-екологічне значення екотуризму проблеми розвитку екотуристичних шляхів на об'єктах природно-заповідного фонду в цілому, і в окремих регіонах, зокрема, сьогодні мало досліджені. Існують розбіжності у термінології і практиці організації екотуристичної діяльності. Зокрема це стосується й України, де природні і культурно-історичні туристичні ресурси використовуються не раціонально, потребують вирішення питання, пов'язані з удосконаленням використання рекреаційних ресурсів на рівні адміністративних районів та областей.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціллю статті є розкрити сучасну інтерпретацію поняття екологічний туризм, дослідити його значення, проаналізувати про-

цес використання екомереж для організації екотуризму, розробити проєкт екотуристичних шляхів на об'єктах природно-заповідного фонду на прикладі Рівненської області.

Постановка проблеми. Забезпечення екологічної безпеки регіону та збереження природних ресурсів можливо досягти завдяки формуванню екологічної мережі. При цьому обмежуючи її створення жорсткими заходами охорони та виключаючи будь-яку господарську діяльність, відбувається гальмування вирішення завдань відновлення порушених територій, благоустрою, озеленення, залучення фінансових ресурсів для природоохоронних заходів.

Сусідніми до об'єктів повної заповідності є буферні зони, де можна і потрібно розвивати діяльність, яка не шкодить основній меті збереження навколишнього природного середовища. Одним із способів гармонізації відношень природи і людини є екологічний туризм. Головними ресурсами для забезпечення функціонування такого виду діяльності є ландшафтне та біотичне різноманіття, чисті землі, води та повітря.

Водночас, екологічний туризм допомагає вирішувати завдання просвіти та виховання, що є надважливим для досягнення стійкого розвитку області. Так можна залучати до благодійної справи досить широкі верстви населення, а особливо молодого покоління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пан-європейська система ECUNET визначає сталий розвиток територій екологічної мережі. Особливо перспективним є використання екомереж для організації екотуризму, який передбачає свідоме ставлення відвідувачів до природи та збереження біорізноманіття. Екологічний простір мережі, який забезпечує вільне переміщення живих організмів, може бути використаний для переміщення людини з пізнавальною метою.

Проаналізувавши праці О. Дмитрука та Г. Пустовіт, можемо виділити 3 типи екологічних шляхів. Їх характеристики наведені в табл. 1.

Отже, екологічна навчальна стежка – це піший екскурсійний шлях для відвідування якого відводиться від 30 хв до 3 год, що призначений в першу чергу для освітньо-дослідницьких та виховних цілей. Практика та досвід організації екологічних стежок, призначених для екологічної освіти, засвідчує, що їхня оптимальна довжина має сягати до 3 км (максимум – 6 км). Такі стежки пропонується обов'язково відвідувати з вчителем або провідником(гідом)-природознавцем, які акцентуватимуть увагу на природних та інших

Таблиця 1

Характеристика екологічних шляхів

№ п/п	Екологічні шляхи	Довжина шляхів, км		Час проходження шляху	Мета
		Реально прокладені	Оптимальна		
1	Екологічна навчальна стежка	1-6	3	30 хв – 3 год	Освітньо-дослідницька, виховна
2	Екологічна пізнавально-прогулянкова стежка	6,1-14	10	3,1-7 год	Пізнавально-прогулянкова, виховна
3	Екотуристичний маршрут	14,1-60	30	Більше 1 дня	Пізнавально-спортивно-виховна

Джерело: [1; 2]

об'єктах у відповідних місцях, перевіряючи засвоєння поданої інформації [3].

Екологічна пізнавально-прогулянкова стежка за протяжністю є довшою (від 6 до 14 км) і потребує більше часу для її подолання (від 3 до 7 годин). Для проходження такого виду екологічного шляху можна використати велосипед або інші екологічні засоби пересування. Подолання більшої відстані вимагає від туристів фізичного навантаження, що відзначається гіршим засвоєнням поданої інформації. Головним результатом таких подорожей стає в першу чергу оздоровчий, пізнавально-емоційний та виховний ефект.

Екотуристичний маршрут – завчасно визначений шлях на певній території протяжністю від 14 км і тривалістю проходження від одного дня до декількох днів. Такий екологічний шлях повинен сприяти вивченню довкілля, історичної та культурної спадщини регіону, а також отриманню певних туристичних навичок та вмій. По маршруту мають бути спеціальні об'єкти інфраструктури (рекреаційні пункти, кемпінги), де турист зможе відпочити та отримати інші послуги.

Екологічні пізнавально-прогулянкові стежки та екотуристичні маршрути зазвичай призначені для самостійних походів туристів. Необхідну інформацію учасники подорожі мають отримувати із буклетів, путівників, інформаційних аншлагов, пояснювальних стендів, які можна отримати у відповідних візит-центрах. Проте, екоосвітній та ековиховний зміст подорожі буде більш ефективним при участі в ній кваліфікованого провідника-природознавця. Головними його завданнями є такі:

– ознайомлювати відвідувачів із цікавими об'єктами (видами рослин та тварин, пам'ятками природи і культури тощо), провадити на відповідних зупинках теоретичні і практичні заняття;

– привертати увагу учасників до об'єктів антропогенного ландшафту, пропагувати природоохоронні заходи, забезпечувати безпеку подорожуючих.

Розробкою екологічних шляхів займаються різні організації. Найбільш популярними є екологічні шляхи, прокладені природно-заповідними установами. Плануванням екологічних стежок займаються також лісові господарства в межах так званих шкільних лісництв, комерційні організації та фонди, громадські організації, загальноосвітні школи та інші освітні установи, власники зелених садиб (агросадиб) і рекреаційних осередків.

За способом проходження екологічні шляхи поділяють на піші, велосипедні, кінні, водні (без використання човна із мотором). Інколи виділяють окрему групу екошляхів, де використовують моторизовані засоби пересування. Але, на нашу думку, використання автотранспорту під час проходження певного екошляху не відповідає основним ідеям екологічного туризму.

За часом функціонування екологічні шляхи класифікують на цілорічні, сезонні (літні/зимові), міжсезонні. За типом маршруту класифікують на лінійні, радіальні та кільцеві.

На основі здійсненого повноцінного аналізу потенціалу Рівненської області, її унікальних природних ресурсів, багатой культурної спадщини, наявної туристичної інфраструктури, екологічного становища регіону пропонуємо нові проекти екологічних шляхів на базі об'єктів природно-заповідного фонду. В процесі розробки керуватимемось методикою створення екологічних шляхів за Шпулар С.Б. [4]. На нашу думку, це сприятиме активізації розвитку екологічного туризму в регіоні, збереженню природних ресурсів, залученню інвестицій, приверненню уваги на вирішення наявних екологічних проблем та популяриза-

ції Рівненщини як цікавої дестинації та конкурентоспроможного регіону на туристичному та міжнародному ринку.

Екотуристичний маршрут «Гей, соколи».

Для екотуристичного маршруту «Гей, соколи» природним об'єктом заповідної території, на базі якого буде розроблено маршрут, виступає регіональний ландшафтний парк «Надслучанський». Регіональний ландшафтний парк «Надслучанський» був утворений рішенням обласної ради від 24.03.2000 № 139 [5]. Він займає площу 17271,0 га і розташований в долині р. Случ на території Березнівського району Рівненської області. Більше відомий серед відвідувачів як «Надслучанська Швейцарія». Метою створення парку є збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів, створення умов ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів, а також сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

До парку «Надслучанський» увійшли 6 заказників, 1 заповідне урочище та 7 пам'яток природи. Загалом ліси складають 73% парку, тоді як сфагнові та гіпно-сфагнові болота – 3%. Парк рясніє малопоширеними видами рослин, серед яких 77 рідкісних, а 19 видів занесено до Червоної книги України. Рідкісна фауна сповна представлена в цій місцевості. Крім важливого природоохоронного та естетичного значення цінується за свої історичні та рекреаційні об'єкти.

На рис. 1 зображено місцезнаходження регіонального ландшафтного парку «Надслучанський» на території Рівненської області. Мета маршруту: пізнавально-спортивно-виховна.

Тип маршруту: лінійний. Спосіб проходження маршруту: велосипедний. Час функціонування: сезонний літній, міжсезонний весняний/осінній. Протяжність маршруту: 14 км. Час проходження маршруту: 165 хв (2 год 45 хв).

У табл. 2 представлено шлях екотуристичного маршруту «Гей, соколи».

Отже, на маршруті передбачено 10 основних зупинок:

1) Міст на річці Случ. З оглядового майданчика біля мосту через річку Случ, який поєднує асфальтову дорогу між смт. Соснове та с. Губків, починається маршрут. Міст був збудований у післявоєнні роки на місці старого дерев'яного. Варто зазначити, що на території Надслучанського регіонального ландшафтного парку річка Случ є головною водною артерією.

Туристам відкриваються мальовничі краєвиди навколишніх ландшафтів. У цьому місці долина річки максимально звужується та набуває форми каньйону. Місцями, де долина розширюється, добре проглядаються надзаплавні тераси із характерною рослинністю. Тут можна спостерігати будову річкової долини із її характерними складовими частинами: русло річки з обмілинами та косами, заплава, надзаплавні тераси, корінні береги.

2) Урочище Могилки. На цій зупинці можна ознайомитись із місцевістю, яку жителі називають урочище Могилки. Воно розташоване на східній околиці сучасного смт. Соснове. Можливо тут знаходилось староруське городище. Археологічні дослідження тут проводив ще польський вчений Т. Сулімірський, яким було виявлено поселення городоцько-здобицької культури, а у 70-х роках ХХ століття у цій місцевості працював рівненський археолог Ю. Нікольченко.

Таблиця 2

Маршрут екотуристичного маршруту «Гей, соколи»

№ п/п	Назва зупинки	Відстань від попередньої до даної точки, км	Час проходження від попередньої до даної точки, хв
1	Міст на річці Случ	-	-
2	Урочище Могилки	1,82	20
3	Вид на Губківський замок	1,33	20
4	Гірські ландшафти	0,36	10
5	Радонове джерело	0,75	15
6	Жовтневе лісництво	0,18	10
7	Замкова гора	6,15	40
8	Етнопоселення	0,8	15
9	Марининсько-Устянські граніти	2,2	25
10	Урочище Щербовець	0,5	10
	Всього	14	165

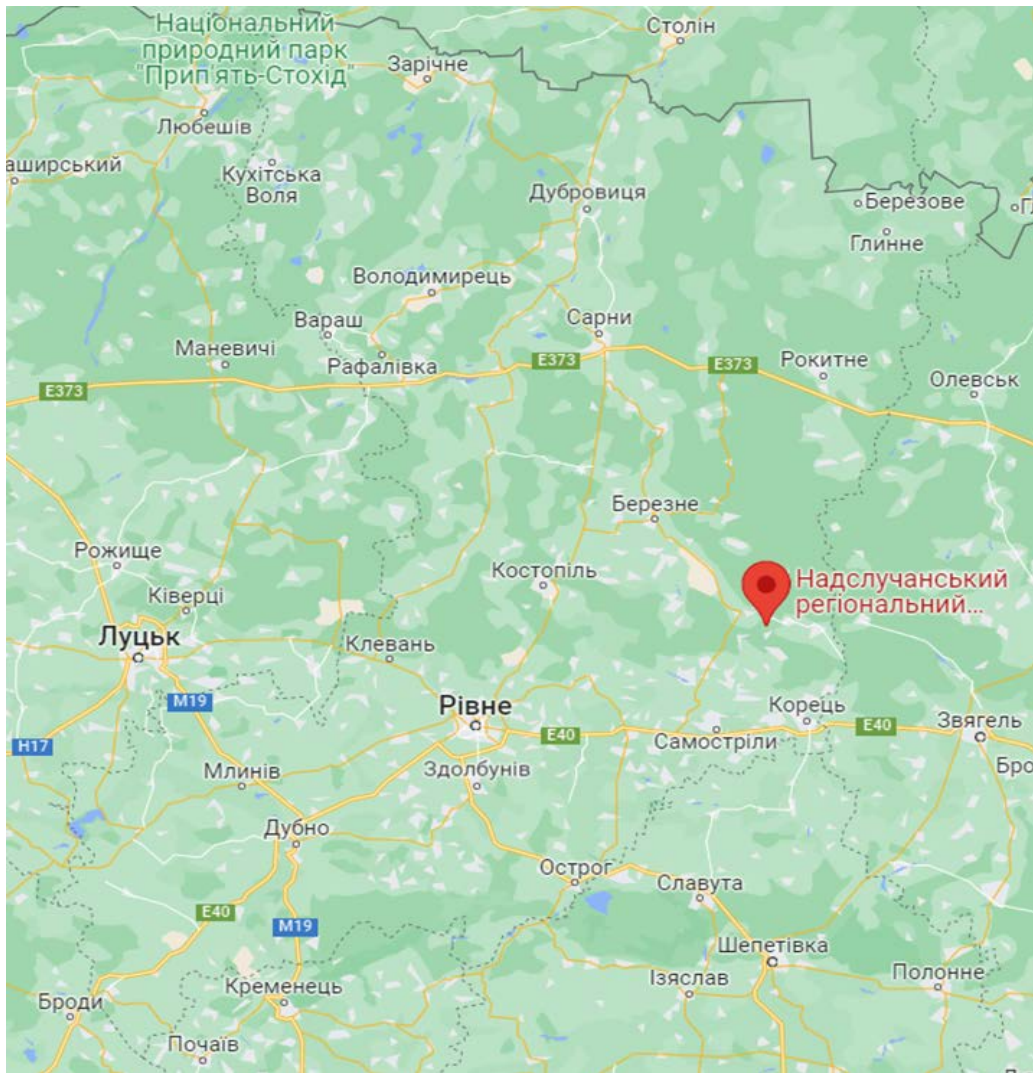

Рис. 1. Місцезнаходження регіонального ландшафтної парку «Надслучанський»

Джерело: [6; 7]

Нині урочище Могилки представляє собою другу надзаплавну терасу р. Случ, яка покрита трав'янистою рослинністю. Тут сформувалася суха лука на піщаному ґрунті, в окремих місцях якої фрагментарно зустрічається рідколісся із поодинокими сосен і беріз. На ній можна ознайомитись із псамофільною рослинністю, яка формується на пісках. Основу рослинного покриву утворюють дрібнолисті злакові трави – білоус стиснутий, булавоносець сіруватий, костриця овеча, із інших груп рослин зустрічаються цмин пісковий, агалік-трава гірська, волохатик лікарський або нечуй-вітер волохатенький, осока шершава, гикавка сіра, у вигляді високих свічок зростає заносний вид флори – енотера дворічна. На південний захід від піщаної луки обабіч дороги розташоване невелике пониження, що густо заросло невисокими деревами – осикою або тополею тремтячою, березою повислою, вербою козячою, а

у нижчому ярусі зустрічаються мало прохідні зарості за участю ожини ведмежої. На освітлених ділянках тут можна зустріти досить рідкісний для області вид місцевих орхідей, що занесений до третього видання «Червоної книги України» (2009 р.) – пальчатокорінник Фукса. Це доволі висока трав'яниста рослина із вузькими, довгими плямистими листками, під час цвітіння якої на верхівці порожнистого стебла розвивається щільне колосоподібне суцвіття із блідо-лілових квітів. Популяція цього виду тут нараховує майже два десятки особин. У мікропониженнях із достатнім зволоженням можна зустріти ще один раритетний для регіону вид рослини – серпій увінчаний. У деревних заростях гніздиться багато різних видів птахів.

3) Вид на Губківський замок. Руїни Губківського замку – одна з найцікавіших пам'яток парку. Губківський замок був побудований на Княжій горі у XV ст. на місці давньоруського

городища XI-XII ст. і став головною резиденцією феодалів Семашків. Втім точна дата побудови Губківського замку невідома, проте історичні джерела вказують, що вперше на нього татари напали у 1504 році.

Із XVII ст. замок перейшов до родини Даниловичів, а від них – до Цетнерів. Тоді вже у замку був свій бургомістр і лавники (члени міської управи). Відбудований замок був дуже міцним, а секрет був у яйцях, які додавали у розчин для будівництва. І все ж цю міцну споруду таки вдалося пізніше зруйнувати козакам. Після цього знову його відновлюють, і знову руйнують. Восстаннє його зруйнували шведи у 1708 році. Руйнували замок і у радянські часи, через що зараз можна бачити лише його руїни.

4) Гірські ландшафти. На цьому оглядовому майданчику зору туристів відкриваються нехарактерні для Полісся краєвиди, які нагадують карпатські. Варто зазначити, що такі краєвиди супроводжують подорожуючих практично уздовж усього їхнього маршруту.

5) Радонове джерело. Радонове джерело знаходиться серед лісу у нижній частині кам'янистого схилу обабіч лісової дороги. Цю місцевість жителі називають урочище Ярок.

Радонова вода витікає з ущелини у граніті. Джерело облаштоване: з усіх сторін обкладене камінням, до нього є зручний підхід, поблизу джерела встановлена дерев'яна лавка, лісова дорога викладена кам'яними плитами. Біля джерела можна випити води, поповнити її запаси, відпочити. Вода тут досить прохолодна та прозора, нагадує гірську, приємна на смак.

6) Жовтневе лісництво. Тут розташований головний адміністративний будинок, де знаходиться керівний і допоміжний персонал лісництва. Також є додаткові та господарські будівлі, що забезпечують якісне виконання покладених на персонал завдань. На подвір'ї лісництва під відкритим небом облаштоване місце для літнього відпочинку. Територія навколо адміністративних споруд лісництва засаджена різними видами аборигенних та інтродукованих дерев і кущів.

7) Замкова гора. Звідси відкриваються мальовничі краєвиди на річку та навколишню місцевість. Гора була північним захисним форпостом стародавнього городища. Перекази, писемні та археологічні джерела свідчать, що тут стояв замок місцевого князя Корецького, а потім був монастир. Залишки князівського палацу збереглися до нашого часу.

Значний інтерес представляє наскельна та лучна рослинність на північно-західному схилі Замкової гори. На оголених каменях гра-

ніту у вигляді своєрідних колоній можна побачити борідник паростковий із родини Товстолисті – вид флори, який занесений до третього видання «Червоної книги України» (2009 р.). Лучне різнотрав'я тут доволі багате, особливо барвисте воно та насичене ароматами у середині літа. Ранньою весною тут розкриваються дрібні білі квіти веснянки весняної – рослини-ефемера, яка увесь свій життєвий цикл проходить лише за три тижні. Дещо пізніше фіолетовими квітами зацвітає фіалка запашна. Пік цвітіння настає в кінці весни – на початку літа. У цей час тут квітнуть шавлії лучна та кільчаста, материнка звичайна, чебрець блошиний тощо.

8) Етнопоселення. Знаходиться на території Марининської школи. Воно облаштоване у формі некапітальних павільйонів, усередині яких відтворені інтер'єр, побутові та виробничі умови, обстановка, що максимально наближені до реальних для Березнівщини періоду другої половини XIX – початку XX століття. Старовинні предмети побуту та виробничої діяльності, що представлені у павільйонах, відтворюють тогочасне життя місцевого населення. До складу етнопоселення входять павільйони коваля, ткача, гончара, корчми та селянської хати. Таке етнопоселення популяризує поліську етнокультури та сприяє відновленню місцевих ремесел.

9) Марининсько-Устянські граніти. Геологічний заказник місцевого значення поблизу с. Маринин, Більчаки та Устя площею 170 га. Це гранітні кручі вздовж берегів р. Случ з мальовничими печерами та улоговинами. Вони мають наукове та естетичне значення. Тут зустрічається 7 видів папоротей, низка центральноєвропейських видів – булавоносець сіруватий, фіалка багнова, гвоздика картезіанська, енотера червоностеблева.

10) Урочище Щербовець. Оглядовий майданчик, на якому завершується маршрут. Це місце полюбили місцеві жителі та туристи. Тут перша надзаплавна тераса є широкою з піщаним ґрунтовим покривом. В цьому місці часто відбуваються масові гуляння, а неподалік розташований піщаний пляж. Тут розташовані частково облаштовані місця для відпочинку, рельєф і характер місцевості придатні для занять літніми видами спорту.

На рис. 2 представлено шлях екотуристичного маршруту «Гей, соколи». Екотуристичний маршрут дозволить відвідувачам дізнатись нову цікаву інформацію про Надслучанський парк, отримати фізичне навантаження, естетичний та рекреаційний ефект від проходження даного маршруту.

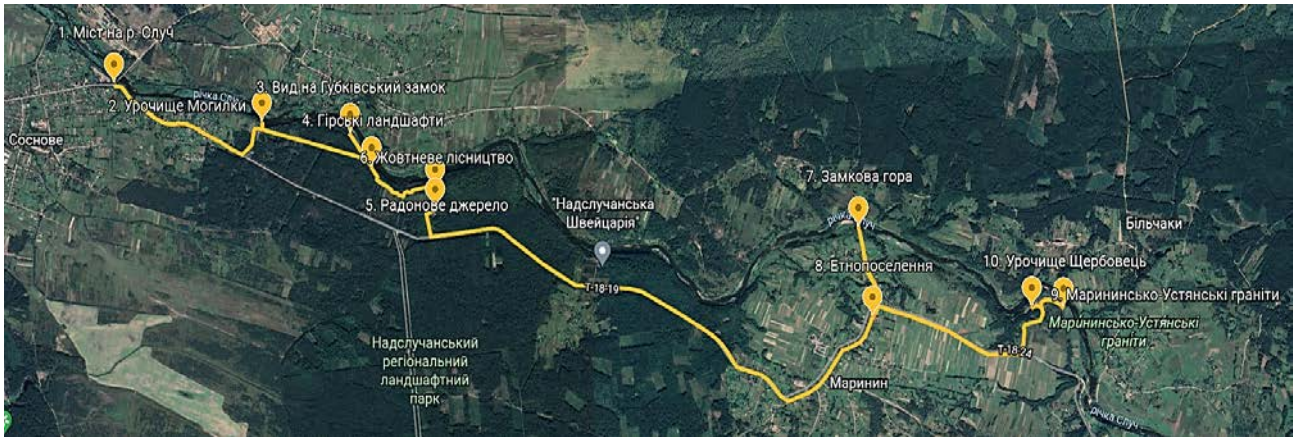

Рис. 2. Шлях екотуристичного маршруту «Гей, соколи»

Екологічна стежка «Перлина Західного Полісся». Об'єктом природно-заповідного фонду для розробки екологічного шляху слугує державний дендрологічний парк Березнівського лісотехнічного коледжу Національного університету водного господарства та природокористування.

Восени 1979 року з ініціативи першого директора Новосада М.М., під керівництвом викладачів Почаєвця В.М. та Островської В.А. розпочалися роботи з планування території, збору колекцій рослин, формування ландшафтних композицій майбутнього дендропарку на площі 29,5 га. Уже через 10 років тут було висаджено понад 1000 деревних рослин місцевої, вітчизняної і світової флори. Колекційні ділянки створювались за ботаніко-географічними зонами («Ліси рівнин України», «Карпати», «Крим», «Кавказ», «Сибір», «Далекий Схід», «Середня Азія», «Американський регіон», «Японо-Китайський регіон»), а в межах зон – за систематичним принципом («Розарій», «Сірінгарій»,

«Березовий гай», «Сад жасминів», «Вербові»).

Крім цього виділені колекційно-експозиційні ділянки, а саме: вхідна частина, модульний сад, кам'янистий сад, збірні екзоти, сад витких рослин, сад садових жасминів, пам'ятні посадки, рослини Червоної книги, передгір'я.

За результатами інвентаризації, проведеної в 2008 році, в колекційному фонді дендропарку нараховується понад 750 таксонів, що належать до 2 класів, 47 родин, 124 родів [8]. На рис. 3 представлено розташування Березнівського дендрологічного парку на території Рівненської області.

Мета стежки: освітньо-дослідницька, виховна, прогулянково-пізнавальна. Тип стежки: кільцева. Спосіб проходження стежки: піший. Час функціонування: цілорічний. Протяжність стежки: 2,21 км. Час проходження стежки: 125 хв (2 год 5 хв).

У табл. 3 представлено маршрут екологічної стежки «Перлина Західного Полісся».

Таблиця 3

Маршрут екологічної стежки «Перлина Західного Полісся»

№ п/п	Назва зупинки	Відстань від попередньої до даної точки, км	Час проходження від попередньої до даної точки, хв
1	Березнівський коледж	-	-
2	Площа дендропарку	0,30	10
3	Зупинка на колі	0,06	10
4	Зупинка в парку	0,17	10
5	Водойма	0,16	10
6	Зупинка біля годівнички	0,25	15
7	Оглядовий майданчик	0,58	30
8	Зупинка біля березового гаю	0,20	15
9	Водойма	0,49	25
Всього		2,21	125

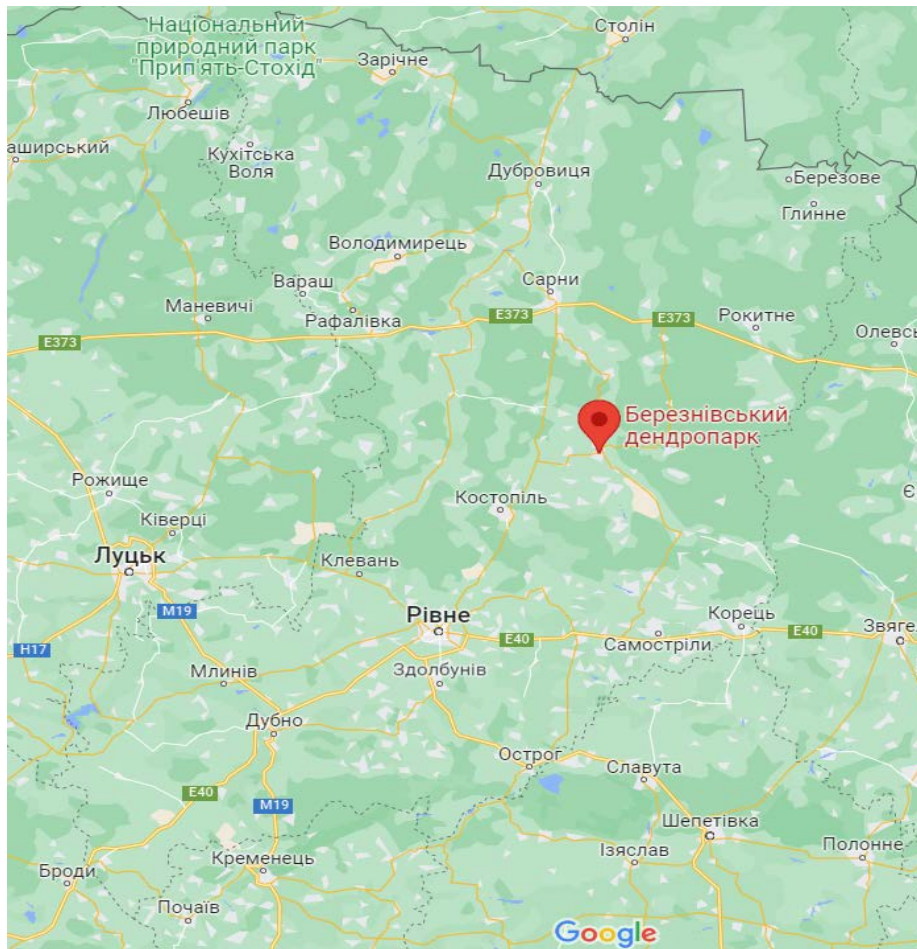

Рис. 3. Місцезнаходження Березнівського дендрологічного парку

Отже, на стежці передбачено 9 основних зупинок:

1) Березнівський коледж. На задньому дворі Березнівського лісотехнічного коледжу розпочинається екологічна стежка. Освітня установа розпочала свою діяльність у 1967 році. За роки існування коледжу підготовлено більше 12 тис. техніків і бакалаврів лісового господарства, бухгалтерів, техніків-плановиків, мисливствознавців, фахівців садово-паркового господарства, значна частина яких працює в системі лісового господарства не тільки України, а й в країнах близького зарубіжжя. Саме на території дендропарку розташований коледж.

2) Площа дендропарку. Головна площа дендрологічного парку «Березнівський». Тут відкривається красива панорама на парк. Місцеві жителі та гості парку дуже люблять це місце для відпочинку та прогулянок.

3) Зупинка на колі. Ознайомлення із видами деревно-чагарникової рослинності. Це ялиця біла, ялина сербська, тис гострокінцевий, яловець Саржента, бук лісовий пурпурнолистий, лапина крилоплода, слива Піссарда, півонія

деревовидна, калина Бульденеж, жимолость капріфоль тощо.

4) Зупинка в парку. Ознайомлення із представниками Американського регіону. На ділянці росте 126 таксонів. Із них хвойних порід – 29, листяних – 97 (дерев – 80, кущів – 45, ліан – 1). Серед них сосна Веймутова, сосна скручена широколиста, сосна жорстка, сосна Банкаса, ялиця Фрезера, ялина червона, ялина колюча срібляста, дуб червоний, черемха пенсільванська та інші.

5) Водойма. Місце відпочинку біля водойми. Тут можна побачити лебедів, качок, рибу, черепах і раків та помилуватись природою. Облаштована композиція з видами японо-китайського регіону.

6) Зупинка біля годівнички. Фауна дендропарку нараховує близько 70 видів птахів. У парку можна зустріти бугайчика, малого яструба, звичайного боривітра тощо. Із ссавців трапляються звичайний їжак, пізній кажан, сірий заєць, хатня і курганцева миша та інші. Плазуни представлені лише 2 видами – прудкою ящіркою та звичайним вужем.

7) Оглядовий майданчик. Піднявшись на

майданчик можна побачити чудовий краєвид парку.

8) Зупинка біля березового гаю. У парку налічують 41 вид берези. Серед них береза темна (Карпати), береза Ермана або кам'яна (Далекий Схід), береза киргизька, береза памірська (Середня Азія), береза вишнева, береза червона (Північна Америка), береза Міддендорфа, Береза Гмеліна, береза Литвинова (Кавказ), береза в'язолиста (Японія), береза біла китайська (Китай) та інші.

9) Водойма. Мальовнича алея вздовж водойми, яка особливо чарівна восени. Тут завершується маршрут екологічної стежки «Перлина Західного Полісся».

На рис. 4 зображено маршрут екологічної стежки «Перлина Західного Полісся». Екологічна стежка сформована таким чином, що під час її проходження відвідувач отримує нові знання про окремі рослини, а також відпочине і отримує естетичне задоволення.

Також потрібно додати, що дендрологічний парк «Березнівський» зберігає 7 видів деревних та 7 трав'яних рослин, які занесені до Червоної книги України [9]. Серед них береза темна, тис ягідний, сосна кедрова європейська, ясен білоцвітний, дуб австрійський, модрина польська, родіола рожева, дзвоники карпатські, скополія карніолійська, смілка альпійська, коручка чемернікоподібна, смілка литовська, роговик Біберштейна.

Висновки. Отже, Березнівський дендропарк є одним із найбільших фондів збереження та поширення інтродуктивних видів деревних рослин серед дендрологічних парків Українського Полісся. Але, на превеликий жаль, територія парку в занедбаному стані та потребує до себе уваги. Для покращення естетичного і санітарного вигляду та соціальної ефективності варто прибрати загущення

у зоні ландшафтів, здійснити реконструкцію за рахунок створення нових композицій із квітів та кущів, облаштувати по території зони рекреації.

Таким чином, розроблено 2 проекти нових екологічних шляхів: екологічна стежка «Перлина Західного Полісся» на базі Березнівського дендрологічного парку та екотуристичний маршрут «Гей, соколи» на території регіонального ландшафтного парку «Надслучанський». Перевагами реалізації пропонуваніх проектів екологічна стежка «Перлина Західного Полісся» та екотуристичний маршрут «Гей, соколи» є:

- охорона та збереження об'єктів природно-заповідного фонду;
- розбудова екологічної мережі області;
- збереження навколишнього природного середовища;
- сталий розвиток регіону;
- створення нового туристичного продукту екологічного характеру;
- стимулювання розвитку сільського туризму, туризму вихідного дня;
- розвиток внутрішнього туризму;
- удосконалення рекреаційної інфраструктури;
- активізація комунікації між учасниками ринку туристичних послуг;
- промоція туристичного потенціалу області;
- освітньо-виховна діяльність та підвищення екологічної свідомості суспільства;
- залучення інвесторів для майбутнього розвитку регіону;
- покращення функціонування екологічного менеджменту у контексті забезпечення екологічної безпеки регіону.

Отже, нові екологічні шляхи спрямовані на задоволення потреб туристів у екологічному туризмі.

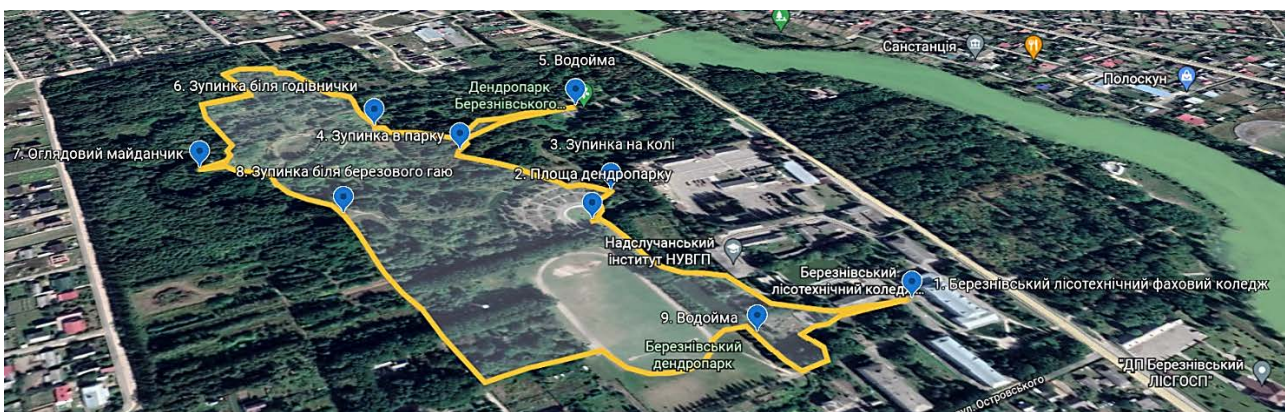

Рис. 4. Маршрут екологічної стежки «Перлина Західного Полісся»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2004. 192 с.
2. Пустовіт Г.П. Екологічна стежка. Екологічна енциклопедія : у 3 т. / Редколегія: А.В. Толстоухов та ін. Київ : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2007. Т.1: А-Е. С. 320.
3. Радченко Т.Д., Горяна Л.Г., Вербицький В.В. Екологічні стежки України. Живи, Земле! Київ : Ненц, 2007. 196 с.
4. Шпуляр С.Б. Методика створення екологічної стежки. Головне управління освіти і науки Івано-Франківської державної адміністрації. Івано-Франківський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді. Івано-Франківськ, 2011. 27 с.
5. Департамент екології та природних ресурсів Рівненської області облдержадміністрації. URL: <https://www.ecorivne.gov.ua/> (дата звернення: 15.07.2023).
6. Карти Google Maps. URL: <https://www.google.com.ua/maps?hl=uk&tab=ll> (дата звернення: 15.07.2023).
7. Карта Рівненської області. Рівненська обласна рада. URL: <https://ror.gov.ua/rivnemap> (дата звернення: 15.07.2023).
8. Державний дендрологічний парк. ВСП «Березнівський лісотехнічний фаховий коледж НУВГП». URL: <https://blk.edu.ua/dendropark/> (дата звернення: 15.07.2023).
9. Нематеріальна культурна спадщина. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua/content/nematerialna-kulturna-spadshchina.html> (дата звернення: 15.07.2023).

REFERENCES:

1. Dmytruk O.Yu. (2004) Ekolohichni turyzm: suchasni kontseptsii menedzhmentu i marketynhu [Ecological tourism: modern concepts of management and marketing]: navch. posib. [study guide]. Kyiv: Alterpres. (in Ukrainian)
2. Pustovit H.P. (2007) Ekolohichna stezhka. Ekolohichna entsyklopediia [Ecological route. Ecological encyclopedia]. In A.V. Tolstoukhov (Ed.). (Vols 3). (Vol. 1: A-E, p. 320). Kyiv: TOV "Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii". (in Ukrainian)
3. Radchenko T.D., Horiana L.H., Verbytskyi V.V. (2007) Ekolohichni stezhky Ukrainy. Zhyvy, Zemle! [Ecological trails of Ukraine. Live, Earth!]. Kyiv: Nents. 196 p. (in Ukrainian)
4. Shpuliar S.B. (2011) Metodyka stvorennia ekolohichnoi stezhky [Methodology for creating an ecological trail]. Holovne upravlinnia osvity i nauky Ivano-Frankivskoi derzhavnoi administratsii. Ivano-Frankivskiy oblasnyi ekolo-ho-naturalistychnyi tsentr uchnivskoi molodi. Ivano-Frankivsk. 27 p. (in Ukrainian)
5. Departament ekolohii ta pryrodnykh resursiv Rivnenskoï oblasti oblderzhadministratsii [Department of Ecology and Natural Resources of the Rivne. Region of the Regional State Administration]. Available at: <https://www.ecorivne.gov.ua/> (accessed July 15, 2023).
6. Karty Google Maps [Maps of Google Maps]. Available at: <https://www.google.com.ua/maps?hl=uk&tab=ll> (accessed July 15, 2023).
7. Karta Rivnenskoï oblasti. Rivnenska oblasna rada [Map of Rivne region. Rivne Regional Council]. Available at: <https://ror.gov.ua/rivnemap> (accessed July 15, 2023).
8. Derzhavnyi dendrolohichnyi park. VSP "Bereznivskiyi lisotekhnichnyi fakhoviy koledzh NUVHP" [State dendrological park. VSP "Berezniv Forestry Technical College of the Ukrainian State University of Applied Sciences"]. Available at: <https://blk.edu.ua/dendropark/> (accessed July 15, 2023).
9. Nematerialna kulturna spadshchyna. Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy [Intangible cultural heritage. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine]. Available at: <https://mkip.gov.ua/content/nematerialna-kulturna-spadshchina.html> (accessed July 15, 2023).